

Milyen lelkészekre van ma szükség?

Körkérdés a lelkési szolgálat kortárs kihívásairól

- Folyóiratunknak ebben a tematikus számában a *Tanulmányok* rovat fókuszában egyházunk lelkészetánpótlásának kérdése áll. Az alapozó teológiai írás kérdésfelvetés, elemző helyzetjelentés, útkeresés, de az útkövetés bölcsessége felé is elindít. Ezt követte a lelkési elhívás és utánpótlás empirikus és teológiai vizsgálata kapcsán végzett kutatás részletes ismertetése. Ehhez kapcsolódik az alább következő három lelkési reflexió, amely három különböző élethelyzetből mutatja meg a mai lelkési életpálya kihívásait, komolyan véve az isteni elhívás és a lelkési kompetenciák közötti kapcsolatot vagy annak hiányát. A rovat szerkesztője Pángyánszky Ágnes rektorhelyettes, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Gyakorlati Tanszékének tanszékvezető docense.

Teológiai alapállásunk újarögzítése

■ LÁZÁRNÉ SKORKA KATALIN

„Jöttek óriás prédikátorok,
És ostoroztak, és égbe ragadtak, –
Csak ezt a szócskát: »én bűnös vagyok«,
Nem bírták velem úgy értetni meg,
Ahogy Te tetted, én »kicsi papom«,
Általad lett a templom menedékem,
És vigasztalásom, és otthonom.
És Te tetted, hogy megértettem én,
Hogy mégis több az Evangelium,
Több, mint a leggyönyörűbb költemény.
És Te tetted, hogy fordulok magamba,
S a szent vacsora után legalább

Jobban vigyázok tettemre, szavamra.
Te tetted, ha türelmesebb vagyok,
Tudván: nagy dolog a kicsi dolog.
Ledobhatatlan keresztem alatt
– Ezt is Te tetted – már meghajolok.
Te tetted ezt, – a bús nevelő-évek,
Szakadások, törések, temetések
Csupán a segítségedre siettek.
És látod, látod: ezt ismét Te tetted,
Hogy bennem lassan életté remegnek
A szók: »Kegyelem és békesség nektek«.”

Reményik Sándor *Az én lelkipásztorom* című versének idézett része egy hívő ember vallomása, aki hite alakulásában felfedezte a titkos erőfeszítéseket, hűen kifejezve a lelkési hivatás lényegét. Első gyülekezetemtől elköszönve találkoztam ezzel a költeménnyel először, az ottani ifúság tagjai idézték. Minden lelkész hálás lehet, ha legalább egy ember képes így emlékezni rá. A költemény nem karizmatikus vezetőt, nem is elszánt templomépítőt vagy rezzenéstelen prófétai alkatot állít elénk, hanem egy egyszerű igehirdetőt, akinek a beszéde a szívekig hatolt, tettei életek átformálódását eredményezték. A vers lelkipásztora különleges isteni erő birtokosa, aki képes volt a legfontosabbra: szelíden megértetni a Megváltó titkát.

Milyen lelkészekre van szükség ma az evangélikus egyházban?

A társadalmi környezet a szakmai kompetenciákat, a mérhető teljesítményt és a menedzsment-szemléletet részesíti előnyben, ezért mintha a gyülekezetben is minden a lelkész vonzó lelki alkatán, hitelességén, felkészültségén, imaéletén múlna. Mindeközben a népegyházi struktúrák meggyengülnek, a gyülekezetek missziós helyzetbe kerülnek, hűséges egyháztagjai elmennek minden halandók útján, és nincs, aki automatikusan átvenné a helyüket. Markánsan átrajzolódik egyházközségeink szociokulturális háttere is, ami összefüggésben áll a gazdasági változásokkal, így számos lassan elfogyó gyülekezetben a lelkészi hivatás egzisztenciális feltételei is egyre kérdésesebbé válnak.

Nem vállalkozom arra, hogy átfogóan vizsgáljam meg az evangélikus lelkészi szolgálat jelenkori kihívásait, és azokból következtetve alkossam meg a 21. századi lelkész típusát, mivel hitem szerint azokra van szükség, akiket Isten elhív és alkalmazásá tesz. Ez is az ő joga, amit nekünk alázattal illelik tudomásul venni. A Magyarországi Evangélikus Egyház háromnemzetiségű tradíciót hordoz, különféle nagyságú és helyzetű településeken találkozunk gyülekezeteivel, melyeket tájegységenként is más-más kegyesség és kultúra jellemez. Nehezen elképzelhető, hogy mindenhová ugyanolyan karakterű lelkész lenne való, Isten azonban minden elhívottját és azok különféle képességeit is meg tudja áldani Szentlelkével.

Kétségtelen viszont a lelképásztori hivatás megújulásának szükségessége, hiszen rohamosan változó korban élünk, és mivel a mai kor emberének szól az örök evangélium, őt kell megismerni, megérteni, a számára megfelelő úton kell hozzá közelíteni. Létezik a lelkészi szolgálatban is módszertani innováció, viszont ebben a szinte mindent megkérdőjelező korban először teológiai alapállásunk újrarögzítését kell elvégezni.

Szolgáló vagy szolgáltató?

„Úgy tekintsen minket minden ember, mint Krisztus szolgálát és Isten titkainak sáfárait.” (1Kor 4,1)

A modern fogyasztói társadalom a szolgáltatásokra épül, a kereslet-kínálat összefüggései jól láthatók. Ebben a keretben már a szolgálat szó is eleve túlhaladott, a lelkész könnyen vallási szolgáltatóként jelenik meg a világ spirituális piacán. „Portékája” egy a sok közül, amelynek egyesek számára nem kell tetszetősnek lennie, mert önmagában értékes, másoknak azonban idejétmúlt.

Luther szerint az egyház Isten igéjének teremtménye (creatura verbi), nem emberi munka produktuma, hanem az ige által jön létre. Az *Ágostai hitvallás* V. cikke szerint „az evangélium tanításának és a szentségek kiosztásának szolgálata” elvégzendő feladat, de „a Szentlélek [az], aki hitet támaszt – ahol és amikor Istennek tetszik – azokban, akik hallják az evangéliumot”. Ez a tétel kioltja a teljesítményorientált szemléletet, mivel a szolgálat transzcendens volta kiszámíthatatlanná teszi az eredményt, egyben kiveszi a kezünkől a dicsekvés lehetőségét is.

Olyan lelkészekre van szükség, akik tisztában vannak azzal, hogy sem a szolgálatukat, sem a gyülekezet építését nem lehet emberi alapokra helyezni, nem embereket szolgálnak ki, hanem Megbízójukat szolgálják. A lelkész bátran szól, minden bizonytalanságot mellőzve, mert a legkiválóbbat képviseli, és a legjobbbat nyújtja, amire az ember vágyakozhat – ő sem szégyelli az evangéliumot. *Verbi Dei minister*, tehát tevékenysége több, mint a változatos lelki igények kielégítése. Imádkozónak és a küldő Úr akaratát szüntelenül keresőnek kell maradnia. Minden cselekedetében az Isten eszköze, szolgálata értékelése pedig nem világi mérőeszközökkel, hanem a hűség kategóriájával mérhető.

A szolgálat esszenciája

„*Akiknek megbocsátjátok a bűneit, azok bocsánatot nyernek...*” (Jn 20,23)

A lelkészi hivatás kortárs értelmezése gyakran mentálhigiénés és közösségépítő kategóriákban mozog. Bár ezek fontos dimenziók, de a missziói parancs a tanítvánnyá tételre vonatkozik. Soha annyi szorongó fiatal nem volt még, mint a mostani nemzedék tagjai. Megannyi nyomasztó kihívás, a háború réme és a jövő bizonytalansága is fenyeget. A külső körülményeken nem tudunk változtatni, csak kondicionálni tudunk azok elviselésére. A belső embert azonban elvezethetjük Istenhez, akinek a szeretetétől senki és semmi el nem választhatja az övéit. Még a bennünket mérgező bűn sem.

Olyan lelkészekre van szükség, akik felhasználják a társadalomtudományok ismereteit, de mindig elsődlegesnek tartják, hogy Isten és ember kapcsolatának hídépítői maradjanak. Feladatuk a Krisztusban kapható új élet hirdetése, a szeretetet nélkülözők számára a legnagyobb szeretet, a megsebzetteknek a Gyógyító bemutatása. Ez az a sajátos dimenzió, amely más segítő szakmák kompetenciáján kívül esik. A bűnbocsánatot és a Krisztusban kapható kegyelmet a lelkésznek kell hirdetnie, ezt senki más nem tudja átvállalni, és nem teszi meg helyettünk. A kazuális szolgálatok is ide tartoznak, az örök élet reménységét csak a lelkész szólaltatja meg.

Szolgálat és jelenlét

„*Az Ige testté lett...*” (Jn 1,14)

Az egyház nem különülhet el a társadalomtól. A keresztény oktatás és nevelés feladatán túl a diakónia hitelesíti a gyülekezetek hitét és adhat kapcsolódási pontot azoknak, akik a jötevében társaink szeretnének lenni. Ne legyen illúziónk, a lelkészek politikai jellegű megnyilvánulásai közösségeik sajnálatos megosztottságához vezetnek, viszont jelenlétük a digitális térben új távlatokat nyit. Ma már pár másodperc alatt mindenre választ ad a ChatGPT, ami társalkodó, instant coach, sőt lelki vezető is lehet.

Olyan lelkészekre van szükség, akik szolgálatukban nem nélkülözik, de nem is abszolutizálják a modern technológiai vívmányokat. A keresztény hit jellege szerint azonban személyes és valóságos interakciókat igényel, ezért a gyülekezeti alkalmaknak is a valóságos térben kell megvalósulniuk, akkor lesznek életteli telik. Küldetésünk nem redukálható online tartalomgyártásra. A közös étkezések, kóruséneklés és az úrvacsora misztériuma mind rámutatnak arra, hogy a lelkésznek a való élet sűrűjében kell találkoznia embertársaival. Spontán módon egy óvodai folyosón beszélgetve, boltban találkozáva, ifjakkal biciklizve, örülve az örülővel és sírva a síróval, együtt imádkozva, ahogyan a mindenható és örökkévaló Isten is eljött közénk, emberré lett számunkra.

Szolgálat és szerepkonfliktusok

„*...mindenkinek mindenné lettem...*” (1Kor 9,22)

A lelkész személyével szembeni elvárások igen differenciáltak, és nyugodtan kijelenthető, hogy irracionálisak is. Legyen biblikus igehirdető, közösség-szervező, pedagógus – lehetőleg minden iskolafokon. Legyen mentálhigiénés és szociális szakember, építészként tekintsen az épített örökségre, éltesse a hagyományokat, és merjen bátor újító lenni. Elvárható-e egyáltalán, hogy valaki ilyen sok szerepben

jól teljesítsen? S hol foglal helyet ebben a magánélet? Ha szülőként, házastársként vagy a szendvics-generáció tagjaként éli a mindennapokat, akkor hivatása és családtagjai között is balanszíroznia kell.

Olyan lelkészekre van szükség, akiket nem ér felkészületlenül a szolgálat széles spektruma, és akik a szerepek sokaságában sem forgácsolódnak szét. Kiváltságnak, nem pedig súlyos örökségnek látják a hivatás rétegzettségét. Bevallják korlátaikat, és mernek feladatokat delegálni. Képesek segítséget kérni, csapatot formálni, csapatba illeszkedni, példát adni vagy hátrálalni. Hálózatban és együttműködésben gondolkodnak önmaguk és testvéreik érdekében. Az egyházat Krisztus testének látják, családnak, amelyben mindenkinek lehet részfeladata, és nem baj, ha valami nem tökéletesen és az ő elvárásai szerint alakul. Szerepek és azok esetleges konfliktusai nem felemészítik, hanem erőforrásként, építő eszközként jelennek meg.

Szolgaságat különféle kihívásokban

„...*méltó a munkás a maga bérére.*” (Lk 10,7)

A sokrétű feladatör nem feltétlenül áll arányban az anyagi és társadalmi megbecsültséggel. Egyházunk igyekezett felismerni a hivatással járó ebbéli nehézségeket is, ezért a lelkészi életpályamodell (LÉM) kiszámítható kereteket nyújt. A lelkészek közül sokan több nyelven beszélő, többdiplomás szakemberek, olykor azonban még az egyházon belül sincs teljes konszenzus arra nézve, hogyan lehet a tudásukat, terhelhetőségüket, teljesítményüket megfelelően elismerni.

Előfordul, hogy a gyülekezetek és intézmények ellenérdekeltségéről is szó esik a lelkészek alkalmazása tekintetében, hiszen az intézményekben van a tömegbázis – gyermekek, ellátott személyek, alkalmazottak és külső partnereként az ő családjuk –, de az egyház mégis gyülekezeteiben él.

Olyan lelkészekre van szükség, akik tudásukkal, tehetségükkel egyházukat gyarapítják, és akiket ebben a szolgálatban fogadó közösségeik felelős testületei meg is erősítenek, anyagilag megbecsülnek. Ne kelljen senkinek azon gondolkodnia, hogy családja megélhetéséért világi másodállást keres. Istentől kapott talentumait kamatoztatva, megszerzett tudását ambiciózusan használva vállaljon feladatokat evangélikus egyházunkon belül. A gyülekezet és az intézmények között húzóó látszólagos feszültségeket az egymást megtermékenyítő szolgálati területek tudatos összekapcsolásával, jó munkakapcsolatokkal oldja fel.

Szolgaságat és tanítványi lét

„*Íme, elküldelek titeket, mint bárányokat a farkasok közé.*” (Lk 10,3)

A lelkész nem polihisztor, hanem *homo christianus*, azaz Krisztushoz tartozó ember. Identitásának végső alapja a tanítványság. Jézus szavai szerint azonban semmi garancia nincs arra, hogy a tanítványok áldást mondó jóindulata, Isten országának közel jöttéről szóló szavaik nyitott fülekre és szívekre is fognak találni. A siker nincs a lelkészek kezében, de erős ígéretre hagyatkozhatnak, Jézus szavára: „*Én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.*”

Olyan lelkészekre van szükség, akik felkészülnek arra, hogy a Krisztus-követés magában hordozza a kiszolgáltatottság és az elutasítás lehetőségét. A lelkészi hivatás gyakorlása a kereszt teológiájának fényében jelenik meg, nem a dicsőség, hanem a szolgálat, az önátadás perspektívájában. Minden értékes áldozatból és szenvedésből születik. E szolgálatnak minden időben fájdalmasan szép feszültsége van: a gyengeségben megmutatkozó erő, látható törekenységben hordozott isteni hatalom.